

Marjatta Saari-Musakka

OPISTOJEN OPETTAJAHARJOITTELUN KEHITTÄMISESTÄ

Kansanopistojen sekä kansalais- ja työväenopistojen opettajaharjoittelussa on tällä hetkellä kolme perusongelmaa:

- harjoittelu antaa kelpoisuuden vain mainittuihin aikuisoppilaitoksiin ja se vaaditaan kaikilta, myös muun opettajakelpoisuuden omaavilta;
- harjoittelu on liian opituntisidonnaista, menetelmiltään vanhahtavaa ja sen anti on sattumanvaraista;
- varsinainen opettajakoulutuslaitos/ opettajaharjoitteluyksikkö puuttuu kokonaan ja näin ollen myös resurssit: kouluhallitus ja opistot hoitavat harjoittelua lähes olemattomin voimavaroin.

Nykyinen opistojen opettajaharjoittelu

Kouluhallituksen hyväksymän harjoitteluohjesäännön mukainen nykyinen opettajaharjoittelu kestää 15 viikkoa jakautuen yleiseen osaan (12 vk) ja erityisosaan (3 vk). Erityisosa edellyttää päätoimista osallistumista: viiden päivän mittainen valmennusjakso aloittaa harjoittelun ja kaksiviikkoinen opetustaidollinen jakso, jonka lopussa annetaan arvosteltavat opetusnäytteet, päättää harjoittelun. Erityisosat järjestetään tietyissä, varsinaisissa harjoitteluopistoissa, yleisen osan voi suorittaa lähes missä tahansa opistossa.

Harjoittelua ohjaava ja valvova kouluhallituksen asettama harjoittelutoimikunta on viimeisen vuoden ajan kypsyttellyt ideoita opettajaharjoittelun kehittämistä nykyhetken vaatimusten mukaiseksi. Tavoitteeksi on asetettu harjoittelun kehittäminen sellaiseksi, että se antaa pedagogisten opintojen osalta **laaja-alaisen kelpoisuuden** sekä yleissivistävien että ammatillisten aikuisoppilaitosten opettajaksi.

Nykyisin peruskoulua ja lukiota varten on yliopistoissa tapahtuva opettajavalmistus, joka sisältää myös harjoittelun, ammatillisia oppilaitoksia varten 40 opintoviikon laajuinen erillinen opettajaharjoittelu ja kansanopistoja sekä kansalais- ja työväenopistoja varten oma, yhteensä noin 23—25 opintoviikon laajuinen opettajaharjoittelu (määrään on luettu mukaan kasvatustieteen 15 opintoviikkoa). Harjoittelut eivät yleensä korvaa toisiaan: siirtyessään oppilaitosmuodosta toiseen opettajan on harjoitettava uudestaan. Tämä on tietysti sekä yksilön kannalta että yhteiskunnallisesti melkoista voimavarojen tuhlausta.

Opetusministeriön pyrkimykset

Opetusministeriössä kaavailaan, että varsin nopeassa aikataulussa (mahdollisesti jo vuoden 1991 aikana) toteutettaisiin säädösmuutokset siitä, että 40 opintoviikon laajuiset pedagogiset opinnot suoritettuna minkä tahansa em. järjestelmän piirissä tuottaisivat näiden opintojen osalta kelpoisuuden kaikkien oppilaitosmuotojen opettajan virkoihin ja toimiin. Vähintäänkin korvaavuuden pitäisi toimia aikuiskasvatuksen kentällä, siis ammatillisen opettajakoulutuksen ja opistojen opettajaharjoittelun kesken.

Ammatillisen aikuiskouluttajan koulutus

— Syksyllä 1989 Ammattikoulujen Hämeenlinnan opettajaopistossa (= Ammatillinen opettajakorkeakoulu 1.8.1990 lähtien) aloitettiin ammatillisen aikuiskouluttajan koulutussohjelman suunnittelu yhteistyössä Jyväskylän opettajaopiston ja Tampereen yliopiston kans-

sa. Projektia varten palkattiin yhteensä kolme päätoimista suunnittelijaa. Nyt kun projektin alkamisesta on kulunut lähes vuosi, ovat koulutusohjelmaan kuuluvat kaksi mittavaa kokeiluakin jo hyvässä vauhdissa meneillään. Tässä ammatillisella aikuiskouluttajalla tarkoitetaan yritysten pää- ja sivutoimisia kouluttajia ja sellaisia ammatillisten oppilaitosten ja aikuiskoulutuskeskusten opettajia, jotka toimivat aikuiskurskien opettajina.

Koulutusohjelma rakentuu moduliperiaatteelle, josta 10 opintoviikon kokonaisuus on suunniteltu sivutoimisille aikuiskouluttajille, 20 ov:n kokonaisuus päätoimisille aikuiskouluttajille ja 6 opintoviikon kokonaisuus on suunniteltu niille ammatillisten oppilaitosten opettajille, jotka nyt haluavat lisäpätevoitetyä aikuisten opettajiksi. Tämä suunnittelutyö tulee olemaan pohjana myös ammatillisten oppilaitosten varsinaisen, 40 ov:n mittaisen opettajanvalmistuksen uudistustyölle, joka on käynnistymässä syksyllä 1990.

Tämä koulutusohjelma on suunniteltu monille sellaisille periaatteille, joista on varmasti paljon siirrettävissä myös yleissivistävälle puolelle:

- aiempien opintojen tarkistus (korvaavuus, jottei päällekkäissuorituksia)
- monimuoto-opetus
- ohjattu etäopiskelu yksin ja ryhmissä
- lyhyet kontaktiopetusjaksot (huom. ajoitus)
- työn ja opiskelun yhteensovittaminen myös sisällöllisesti (projektityöskentely)

Koska koulutus toteutetaan monimuoto-opetuksena, voidaan opinnot suorittaa työn ohessa. Yksilöllisen työskentelyn ohjaukseen käytetään puhelinneuvottelua, telekopiota ja video-opetusta sekä oppilaiden keskeistä ryhmätyöskentelyä. Muutaman päivän mittaiset kontaktiopetusjaksot (kurssit?!) on sijoitettu pääosin viikonloppuihin.

Koulutusjärjestelmästä on pyritty poistamaan päällekkäisyydet aikaisempiin suorituksiin nähden. Koulutuksen alussa selvitetään kunkin opiskelijan aikaisemmat opinnot ja työkokemus ja niiden perusteella sovitaan kursseihin liittyvistä korvaavuuksista sekä tarvittavista lisäsuorituksista.

Opinnot käynnistetään oman opinto-ohjelman suunnittelulla. Opiskelun alussa valitaan omaan työhön kuuluva koulutustapahtuma/-kokonaisuus, minkä suunnittelu ja toteutus tapahtuu opetusharjoittelun kuluessa. Kouluttajan opinnot etenevät projektityöskentelynä valittuun koulutustilaisuuteen liittyen:

suunnittelu etenee vaiheittain opintojen edistyessä ja käytännön harjoittelun alkaessa ovat toteutettavan koulutustilaisuuden suunnitellut periaatteessa valmiina. Koulutuksessa saadaan siis ohjausta sellaisten töiden tekemiseen, joita osanottajat joka tapauksessa joutuisivat tekemään.

Koulutuksen yhteydessä opiskelijoille pyritään antamaan sellaisia aikuiskoulutuksen toteutusmalleja, joita he voivat käyttää omassa koulutustyössään.

Koulutus on rakennettu siten, että umpipeiriä ei synny: sivutoimisen kouluttajan koulutusohjelmaa voi täydentää päätoimisen kouluttajan osiolla ja nämä puolestaan tulevat olemaan osioita aikuiskoulutukseen erikoistuneen opettajan koulutusohjelmasta. Lisäksi on tarkoitus neuvotella siitä, miten kyseiset opinnot korvaavat osioita yliopistollisista arvosanoista. Yliopistojen tai kesäyliopistojen pedagogiset opinnot luonnollisesti korvaavat koulutusohjelmaan liittyviä vastaavia opintoja.

Ajatuksia opistojen opettajaharjoittelun kehittämiseksi

Kouluhallituksen järjestämässä opettajaharjoittelun kehittämisseminaarissa Järvenpäässä 30.—31.8.1990 luonnosteltiin opistojen uudistettavaa opettajaharjoittelua erityisesti käyttäen hyväksi edellä kuvattua, ammatillisella puolella tehtyä kehittälytyötä.

Tuntui ilman muuta tarkoituksenmukaiselta ja järkevältä lähteä suunnittelemaan muiden opettajanvalmistusten kanssa yhteismitallista, moduleista koostuvaa 40 opintoviikon koulutusohjelmaa niille, joilla ei ennestään ole mitään pedagogisia opintoja. Muu vastaava opettajanvalmistus luonnollisesti korvaa nämä opinnot. Kuhunkin oppilaitosmuotoon perehdyttävä opetus puolestaan on toimeensa astuvan opettajan oikeus ja se tulee antaa työnantajan järjestämänä perehdyttämiskoulutuksena.

Edellä lueltiin ammatillisen opettajakoulutuksen keskeiset periaatteet ja toteuttamistavat: ne kaikki tulevat olemaan keskeisiä myös kansanopistojen sekä kansalais- ja työväenopistojen uudessa, nykyistä paljon laajemmassa opettajavalmistuksessa. Laajempi opintokokonaisuus on mahdollista, kun se painottuu huolella ohjattuun etäopiskeluun ja työhön liittyvään tekemiseen.

Oma suuri kysymyksensä on se, kuka ja ketkä tästä yleissivistävästä aikuisopettajakoulu-

tuksesta vastaavat ja sitä hoitavat. Yliopistojen ja korkeakoulujen panos tulee varmasti kasvaamaan sekä yleispedagogisten että ainedidaktisten opetuksen toteuttamisessa. Ajatuksena ei tunnu mahdottomalta sekään, että perustettaisiin yleissivistävä aikuisopettajakorkeakoulu. Joka tapauksessa korkeakoulujen tulisi toimia kiinteässä yhteistyössä muutamien erikoistuneiden ja tarpeellisilla resursseilla varustettujen normaali-,/harjoittelu-,/ohjaavien opistojen kanssa.

Opistot voisivat erikoistua joidenkin aineitten tai opetusalojen didaktiikkaan. Joidenkin alojen opettajanvalmistus (esim. kotitalous) voisi varmasti tapahtua valtaosin yhdessä ammatillisen opettajanvalmistuksen kanssa, joi-

denkin alojen koulutus voisi tapahtua missä tahansa opettajankoulutuslaitoksessa, jossa vain on aikuiskasvatuksen suuntautumisvaihtoehto — näitä on varmasti kiireellä kehitettävä joka tapauksessa.

Mitä seuraavaksi, mitä ensi vuonna?

Nyt pitäisi välittömästi järjestää rahaa palkata päätoiminen suunnittelija laatimaan opistojen opettajakoulutuksen suunnitelma, luoda tarpeelliset yhteydet korkeakouluihin ja seuraavaksi järjestää kunnolliset resurssit koulutuksen toteuttamiseksi missä ja miten se sitten tapahtuukin... Ensi syksynä voivat asiat jo olla toisin.